

«КӨРСҮӨХХЭ ДИЭРИ, КӨМҮС КҮҢҮН»

Республиканскайдаагы специальнай коррекционной оскуола –интернат
(РСКШ-И) итиллээччилэригэр анаан “Умсулбан” куруһуок
чилиэннэрэ тэрийэн ыппыт аралдьыйыы сценарийдара

Сыала:

*Оболорго Саха сиригэр күһүн уратытын билиһиннэрэн күһүнгү ыйдары
ааттарын, хайдах дьүһүннээхтэрин чингэтии*

Соруктара:

*Саха Сиригэр күһүн кэлиитин туһунан оболорго бэсиздэ ытытыта,
таабырын таайсытыта, сир, обуруот астарын билиһиннэрэн
хатылааһын, күһүн туһунан хоһоон үөрэтиитэ, уруһуй, айылба
матырыйаалыттан оноһуктарга конкурс биллэрии. Түмүктүүр
аралдьыйыы сценарийын оноруу.*

Кыттыыны ылаллар:

Ытытааччы – Степанова Р.С.

Көмүс Күһүн – Игнатьева З.П

Күһүнгү ыйдар –

Атырдыах ыйа- Саввина Т.О

Балабан ыйа- Матчитова О.Е.

Алтынны ый-

Группа оформлениета –зал иһэ саһархай сэбирдэхтэринэн киэргэтиллибит.

Оболор уруһуйдарын, илиинэн оноһуктарын быыстапката. Күһүнгү ойуулар,
хартыыналар ыйаммыттар. Экранна күһүн туһунан презентация көстөр.

Музыкальнай фон – «Осенний лес» Н. Разуваева музыката, П.Семенов

Күһүн ырыатын фонограммата,

Туттуллар тэриллэр - ИКТ, хамсаныылаах ооньууга туттуллар атрибуттар,
обуруот астаах корзина.

Бырааһыннык хаамытыта: Күһүнгү нарын музыка “Эмиэ күһүн”

П.Семенов ырыатынан видеоролик көстөргө холбонор.

Бытааччы. Үтүө күһүңнү күнүнэн, күндү оҕолорбут, ыалдьыттар. Күһүңнү көмүс күнүнэн барыгытын итиитик – истинник эбэрдэлиибит. Баҕарабыт күһүн курдук чабылхай, баай, дэлэй олоҕу. Тымныыта, тыала да сүрдээх, Үргүбүт үөр чыычаах кэриэтэ, Үрэллэ көттө сэбирдэх.

СЛАЙД КӨСТӨР

Бытааччы- Айылбаҕа түөрт бэйэ – бэйэтигэр майгыннаспат дьүһүннээх, майгылаах, бииртэн биир кэрэ дьыл кэмнэрэ бааллар. Билэбит дуо ааттарын оҕолор? Ол Кыһын, Саас, Сайын, Күһүн. Билигин дьылбыт кэмэ күһүн үчүгэйиэн, күһүңнү көмүс хартыына.

Сахам сирин күөх түүннү саамал, чэбдик салгына.

Үчүгэйиэн, күһүңнү үрүлүйэр көмүс дуй! (М. Ефимов).

Бүгүн биһиги Көмүс күһүммүт үс ыйдарын кытта билсиэхпит. Самаан сайыны атааран, көмүс Күһүнү саҕалааччы Балаҕан ыйы көрсүөххэ.

Атырдыах ыйа (Татьяна О.) киирэн кэлэр музыка тыаһынан.

Атырдыах ыйа - Мин Көмүс күһүн бастакы ыйа –Атырдыах ыйа буолабын. Самаан сайыны атааран, көмүс Күһүнү саҕалааччы – мин буолабын. Мин кэллим да от-мас саһаран, хагдарыйан барар. Уһун тымныы ардах аргыстаахпын. Күннэр тымныйан, куйаас күннэр бүтэллэр. Дьоннор оҕуруоттарыттан үнүүлэрин хомуйаллар. Сирим аһыттан бар дьоммор хото бэрсэбин. Ыйдартан эрэ баай, дэлэй мин буолабын. Мин бүгүн эһиэхэ араас сирим астарыттан оноһуллубут барыанна кэһиһилээх кэллим. Оҕолорбор амсатыам, доруобуйаны бэлэхтиэм.(оҕолор амсайаллар)

Бытааччы- Оҕолорбут эһиэхэ анаан “Оҕуруот астара” хоһоон ааҕан иһитиннэриэхтэрэ. (ОҕОЛОР ХОҕООН ААҕАЛЛАР)

Атырдыах ыйа - Оҕолоор, таабырын таайаргытын сөбүлүүгүт дуо? Билигин мин эһиэхэ таабырын таайтарам. Таабырын таайыыларын сөпкө эттэххитинэ слайдка көстүө.

Атырдыах ыйа таабырыннары таайтарар, сөпкө таайбыт оҕолору хайҕаталыыр.

Таабырыннар:

1. Кыһыл кыыс харанаҕа олорор да баттаҕа таһырдыа сытар үһү (моркуоп)
2. Элбэх сонноох да, биир да тимэҕэ суох үһү (хаппыыста)
3. Түннүгэ да, аана да суох дьыэ иһигэр тобус толору дьоннор бааллар үһү (оҕурсу)
4. Кырбаабат да, мөхпөт да киниттэн бары ытыыллар үһү (луук)
5. Кирээдэҕэ күөх уктар үүнэллэр, онтон кинилэр оҕолоро кып кыһыллар үһү (помидор)

(Атырдыах ыйа таабырыны таайтаран бүтэн баран оҕолору хайгыыр уонна быраһаайдаһан баран тахсар)

Бытааччы. Күһүммүт элбэх да баайдаах, быйаннаах эбит. Билигин биһиги хортуска хомуйан оонньоохпут. Чэ эрэ, ким элбэҕи хомуйар эбитий? Кыра хамсаныылаах оонньоу “Хортуска хомуйуута”. Пакеттартан хоруоскалары тэриэлкэҕэ уура охсоллор.

Бытааччы. Аны билигин, оҕолор, Балаҕан ыйы ынырыаххайын. **(балаҕан ый (Октябрина Е. киирэн кэлэр.)**

Балаҕан ый сангарар- Мин Күһүн иккис ыйа буолабын. Балаҕан ый диэн ааттаахпын. Мин кэллим даҕаны, таһырдыа улам-улам тымныйан барар. Көтөрдөр, чыычаахтар собуруу итии дойдуга көтөллөр. Күөллэр, үрэхтэр уулара тонон мууһунан бүрүллэр. Маннайгы хаары түһэрэн оҕо- аймаҕы үөрдэбин. Оҕолор, эһиги билигин ханнык ойуур кыыллара, көтөрдөрө Саха сиригэр кыһын кыстыы хааллалларың сөпкө таайан этээрин.

Балаҕан ый Оонньоу ытар “СӨПКӨ ТААЙАН ЭТ”. Саха Сиригэр кыстыы хаалар көтөрдөрү, кыыллары сөпкө таайан этэллэр. (кыайан көрбөт оҕолорго ытааччы ханнык кыыл, көтөр көстөрүн этэн биэрэр)

(Презентация көстөр)

Балаҕан ый хайҕаталаан баран быраһаайдаһан тахсар.

Бытааччы- Чэ эрэ, оҕолоор, аны билигин чыычаахтар буолан оонньооххайын, көтүөххэйин эрэ. Музыка тыһаатаҕына көтөбүт, тохтоотобуна уйаҕытыгар саһабыт.

Бытааччы. Билигин күһүммүт үһүс ыйын Алтынны ыйы көрсүөххэин.
Музыка тыаһынан **Алтынны ый (Ирина Р.)** киирэн кэлэр.

*(Алтынны ый бэйэтин туһунан кэпсиригэр слайд көстө турар
сэтинни ый туһунан.)*

Алтынны ый сагарар - Оҕолоор, мин көмүс Күһүн үһүс ыйа буолабын.
Алтынны ый диэн ааттаахпын. Мин кэллим да күүстээх тымнылар
буолаллар. Кыстык Маннайгы хаары үллүктүү түһэрэбин. Хаамтаха
сып-сымнаҕас хаар хаачыргыыр. Сир үрдэ, дьыэлэр сарайдара, от-мас, киһи
көрөрө барыта мап-манан, сып-сымнаҕас уонна сабыс-саҥа курдук буолар.
Тулабыт эргиччи ып-ыраас, сып-сырдык. Оттору – мастары, киэн
ходуһалары халын хаар суорҕанынан бүрүйэбин. Күммүт кылгыыр, эрдэ
харанарар. Дьоннор кыһынны ичигэс танастарын танналлар. Уһун
түүннэрдээх кырыа кыһын саҕаланар. Оҕолоор, хаар эмиэ Күһүммүт биһиэхэ
бэрсэр бэлэҕэ буолар.

Алтынны ый оҕолору кытта оонньоору оҕолортон ыйытар

- Хаарынан таба быраҕа оонньоубут дуо, оҕолоор?

Бытааччы- Күндү Алтынны ый, оҕолорбут эйигинниин олус бэркэ
оонньоотулар.

Нарын музыка тыаһынан КҮҮҮН киирэн кэлэр.

Күһүн- Дорооболорун, күндү оҕолорум, көмүс күннэrim. Онтон эһиги мин
киммин билэбит дуо? (оҕолор эппиэттиилэр). Маладьыастар, мин Күһүммүн.
Оҕолоор, мин ыйдарбын кытта эһиэхэ кэлэммит ыалдыттаатыбыт. Эһиэхэ
кэлэ сылдыбыт мин ыйдарым ааттарын хатылаан эрэ ? Мин ыйдарым
ааттара Атырдыах ыйа, Балаҕан ыйа, Алтынны ый. Мин барытын иһиттим,
маладьыастар, бүгүн эһигиттэн наһаа үөрдүм. Эһиги олус үчүгэйдик мин
ыйдарым соруудахтарын толордугут таабырыннарбытын таайдыгыт,
ыллаатыгыт, үнкүүлээтигит, хоһоон аахтыгыт. Мин эһиэхэ кэһии
аҕалбышпын түнэтэбин, оҕолоор.

Бытааччы. Күһүммүт барахсан, Эн биһиэхэ араас элбэх сир аһын, оҕуруот
астарын бэрсэр эбиккин. Ону биһиги үөрэ-көтө сиибит, кыһынныга

хаанаабыт. Онон оѳолоор, көмүс Күһүнгэ, кини ыйдарыгар ис сүрэхтэн махтанаххайын, кини куруук элбэх астаах, дэлэй үүнүүлээх, быйаннаах, баайдаах буоллун диэн баѳарыаххайын (оѳолор махтаналлар).

Бытааччы. Оѳолор, Күһүммүт ыраах-ыраах сынньана бараары ыксаабыт. Күһүммүтүн атаарыахпыт иннинэ кинини кытта үнкүүлүөххэйин.

Үнкүү “Сэбирдэхтээх үнкүү ”-(музыка тыаһыыр)

Күһүн- Билигин мин эһигинниин быраһаайдаһан, ыраах-ыраах дыэбэр сынньана, күүс-уох ыла барабын. Аныгыс дьылга эмиэ күүлэйдии кэлиэѳим. Өссө улаатан, элбэѳи билэн көрсөөрүн. Көрсүөххэ диэри, күндү оѳолорум!
Оѳолор быраһаайдаһан сэбирдэхтэринэн далбаатыы хаалаллар.

